

Г. В. Беленька

Київський університет імені Бориса Грінченка

НАВЧАННЯ НА ЗАСАДАХ ДОСЛІДЖЕННЯ

Однією з вимог сьогодення в Україні є реформування освітянської галузі, приведення її функціонування відповідно до потреб часу. Трансформації, що здійснюються в системі освіти, розглядаються як глобальний соціально-компенсаторний чинник розвитку й визначальний фактор прогресу суспільства. Університети, як центри науково-практичної підготовки фахівців для різних галузей народного господарства, реагують на запити суспільства зміною стратегії освітньої діяльності, посилюючи практичну й наукову складову освітнього процесу.

На сьогоднішній день у тріаді основних напрямів фахової підготовки (навчальної, наукової, просвітницької) науковий напрям набирає всіх ознак домінуючого. Для педагогічних спеціальностей готовність студентів до здійснення наукових досліджень є важливим фактором, що забезпечує успішність їхньої майбутньої - професійної діяльності в постійно змінюваних умовах розвитку соціуму.

Дослідження низки авторів (А. Алексюка, Л. Артемової, В. Бондаря, Н. Гузій, Н. Кузьміної, В. Огнев'юка, Л. Хоружої та ін.) довели, що розвиток освіти на сучасному етапі неможливий без залучення студентів університету до науково-дослідної роботи. Це пояснюється тим, що перебудовчі процеси в суспільстві набули такої сили й динамічності, що активно впливають на систему освіти та потребують від молодого фахівця не лише знань і вмінь професійної діяльності, але й умінь досліджувати змінні процеси, оцінювати їх, передбачати та прогнозувати доцільність педагогічних дій тощо.

Сучасна вища школа впевнено набуває статусу школи мислення, а не школи пам'яті, а наукова діяльність суб'єктів освітнього процесу в ній – вектору формування професійної компетентності. Зазначимо, що вектор – пряма (промінь), що з'єднує дві точки та є найкоротшою відстанню між ними. У нашому випадку ці точки: мета й результат фахової підготовки.

Наукова робота студентів у період їхнього навчання у ВНЗ являє собою систему взаємопов'язаних дій, що забезпечують безперервний і поетапний розвиток творчої особистості майбутнього педагога, формування колективу педагогів-одномумців, які здатні узгоджено й ефективно діяти в динамічних умовах сьогодення. Спрямовують наукову роботу студентів викладачі, починаючи з перших днів навчання першокурсників в університеті.

Цілісно систему організації наукової діяльності студентів в умовах ВНЗ можна представити так: аудиторна (у межах вивчення навчальних дисциплін) і позааудиторна, що відбувається спочатку в тісній співпраці з викладачем, а згодом набуває все більшої самостійності. В умовах аудиторного навчання студенти отримують інформацію про мету створення університетів, відмінність університетської освіти від освіти, що здобувається в інших навчальних закладах, завдання університетів та організацію фахової підготовки в них (курс «Вступ до спеціальності»). Через опанування

навчальним матеріалом з курсу «Педагогіка», «Психологія» «Основи науково-педагогічних досліджень» дізнаються про роль наукових досліджень у розвитку науки, знайомляться з методами наукового педагогічного дослідження. Філософія, історія України, дошкільна педагогіка та інші предмети також розкривають перед студентами ці питання. Надалі робота здійснюється за двома напрямками: сегментарне включення студентів у галузь наукового дослідження через надання завдань для самостійної роботи в межах вивчення тем навчальних курсів та ознайомлення в позанавчальний час із системою побудови та організації наукової роботи студентів в університеті (інституті) через включення в діяльність наукових студентських гуртків, залучення до конкурсів, акцій, конференцій тощо. Окреслюються перспективи можливості втілення наукових студентських розробок і форм презентації результатів (від статей і виступів до бакалаврської та магістерської роботи).

Наукове пізнання розпочинається з визначення мети дослідження та накопичення фактів. На першому курсі навчання у вищому педагогічному закладі освіти така діяльність може бути розпочата й виконана студентами у вигляді навчально-дослідних завдань у контексті вивчення курсу «Вступ до спеціальності». Наприклад, з метою включення студентів у професійну діяльність і формування фахової мотивації навчання, як навчальне завдання, їм ставиться задача: поспілкуватися з дитиною, спробувати самостійно встановити контакт з нею, поставити низку запитань, записати відповіді. Іншого разу – поспостерігати за іграми дітей: визначити, що покладено в основу ігрового сюжету (події оточуючого життя, літературний чи телевізійний сюжет тощо). Іншого разу – зібрати інформацію про особливості адаптації дітей, які відвідували і тих, що не відвідували дошкільний навчальний заклад, до навчання в школі. Надалі – на практичних заняттях інформація, отримана студентами, порівнюється, аналізується і вплітається в контекст теми курсу. Уміння збирати, аналізувати й узагальнювати факти дозволяє студентам з перших кроків навчання у виші налаштуватися на активну дослідницьку діяльність у процесі опанування майбутнім фахом, робить навчальний процес більш цікавим і практико орієнтованим, і є першим кроком залучення студентів до науково-дослідницької роботи.

Наступний крок – на практичних заняттях, під керівництвом викладача, і в процесі самостійної роботи з літературними джерелами, ознайомлення з класичними і новітніми науковими дослідженнями у фаховій сфері, що підтверджують, пояснюють чи інтерпретують отримані факти. Як показує досвід роботи зі студентською аудиторією, найбільш цікавими для них виявляються дослідження, що здійснювалися їхніми викладачами і які можна детально обговорити, оперуючи фактичними матеріалами більше, ніж теоретичними положеннями. Це покладає обов'язок на кожного викладача вищої школи – займаючись викладанням не виходити з поля самостійних наукових досліджень, втілювати їх у навчальний процес і залучати до них студентів.

Традиційно студентів з першого курсу залучають до написання рефератів, розглядаючи такий вид роботи як підготовку до наступних і більш ґрунтовних видів наукових робіт. Проте у вік розвинених комп'ютерних технологій студенти, у процесі підготовки рефератів, здебільшого компілюють готову інформацію з інтернет-джерел, механічно підтасовуючи її під тему реферату. Щоб робота над рефератом не перетворилася на формальну, формуємо у студентів ставлення до реферату як до моделі первинного документу, а реферування вчимо розглядати як процес аналізу первинного документа та складання його скороченого тексту, що відтворює основні положення. Наводимо зразки й учимо мікрозгортання інформації, пропонуючи студентам на практичних заняттях невеликі статті для прочитання й подальшого реферування, результати якого аналізуються в аудиторії. У першому семестрі вчимо готувати монографічні, або одноджерельні реферати, згодом – зведені, або багатоджерельні, оглядові.

Важливими засобами оволодіння вміннями з дослідницької діяльності є консультування студентів викладачем і спільні з ним дослідження, за результатами яких оформляються наукові статті. Індивідуальні навчально-дослідницькі завдання в такому разі вписуються у схему колективного дослідження. Результатом такої роботи може також стати підготовка студентом доповіді на наукову конференцію, виступ на науково-методичному семінарі, науковому конкурсі, участь у науковому проекті з проблем освіти й виховання. Завдання викладача на цьому етапі – сформувані у студентів ставлення до процедури думання й міркування як до цінності, спонукати до самостійності в міркуваннях і формуванні висновків.

Систематичність самостійного наукового пошуку забезпечується участю студентів у роботі наукових гуртків, за умови, що зміст роботи гуртка носить не предметний, а пошуковий характер. В основу діяльності гуртка має бути покладена ідея досягнення всіма його учасниками спільної мети, яка реалізується через систему індивідуальних науково-навчальних проектів. Результати студентських наукових доробків мають становити основу курсових і магістерських робіт, або проектів.

Наукові студентські проекти є найбільш цікавими для його виконавців у тому випадку, коли результатом їх є конкретний продукт – самостійно створений фільм, мультфільм, дидактична гра, каталог творів сучасної дитячої літератури чи художніх картин, доступних дитячому сприйманню до яких додаються самостійно розроблені методичні рекомендації.

Поступово, від курсу до курсу обсяг і складність набутих у процесі виконання наукової роботи знань, умінь, навичок зростає. Занурюючись у науково-дослідницьку діяльність, студенти в більш прискореному темпі оволодівають спеціальністю, досягають більш високих результатів у навчанні. Під час вирішення практико-орієнтованих завдань розвивається їхнє творче мислення та індивідуальні здібності, формуються навички дослідницької діяльності і звичка застосовувати теоретичні знання у своїй практичній роботі.

Навчання, побудоване на засадах наукового дослідження, відповідає інтересам і потребам сучасних студентів, забезпечує формування професійної мотивації навчання, сприяє розширенню теоретичного кругозору та наукової ерудиції майбутнього фахівця. Окрім того, сам процес навчання стає більш живим і цікавим і реалізує завдання випереджальної підготовки майбутнього фахівця до динамічності професійної діяльності та необхідності постійного здійснення її на науковій основі.

О. Г. Білюк
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ У ПРАКТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Головним питанням освітнього процесу є опанування студентами ключових та предметних компетентностей, що формуються шляхом упровадження інтерактивних технологій, організації процесу навчання, створенням педагогічних умов.

Мета інтерактивних технологій навчання, введених на сучасному етапі, полягає в тому, щоб навчальний процес відбувався за умови постійної, активної взаємодії всіх учасників для ефективного засвоєння певних компетенцій. Саме практичні заняття повинні надати студентам основні компетенції та компетентності для професійного росту та життя.

Заняття мають захоплювати студентів, пробуджувати в них інтерес та мотивацію, навчати самостійному критичному мисленню та активним діям. Ефективність і сила впливу на емоції і свідомість студентів у великій мірі залежить від умінь і стилю роботи викладача.

Основними завданнями дослідження є аналіз літератури з даної теми, визначення основних умов підвищення ефективності практичної підготовки фахівців початкової освіти, розкриття основних інтерактивних вправ у роботі вчителя початкової школи.

Сучасні методичні інновації пов'язано із застосуванням інтерактивних технологій. Термін «інтерактивний» прийшов до нас з англійської мови і має значення «взаємодіючий». Існують різні підходи до визначення інтерактивного навчання. Ряд науковців визначають його як діалогове навчання: «Інтерактивний – означає здатність взаємодіяти чи знаходитись в режимі бесіди, діалогу з чим-небудь або ким-небудь. Отже, інтерактивне навчання – це перш за все діалогове навчання, в ході якого здійснюється взаємодія викладача та студента». Ми схилиємося до визначення, О. Пометун та Л. Пироженко: «Сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умов постійної, активної взаємодії всіх учасників. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове навчання в співпраці)...».

Інтерактивні методи навчання є частиною особистісно-зорієнтованого навчання, оскільки сприяють соціалізації особистості, усвідомлення себе як частини колективу, своєї ролі і потенціалу.